

1 ZACH

I

V pochmurném a lezavém povánočním čase se se Zachem scházíme v obchodě Brooks Brothers. Právě přišel ze supermarketu, kde čtyři hodiny s jednou patnáctiminutovou přestávkou balil nákupy a vyrovnával potraviny. Je pro mě těžké si syna představit, jak ve svých čtyřiašedesáti dělá takovouhle práci. Stydím se při pomyslení na to, jak ukládá orosené lahve s mlékem na správné místo a jak se za značné pomoci asistenta ze začátku učí, že vajíčka se musí dávat zvlášť do dvojité igelitové tašky. Vykonává tutéž práci už čtyři roky a bude ji dělat po zbytek života. Profesioním údělem mého syna je papír nebo plast.

V práci si vede dobře, až na občasné drobné incidenty, kdy obtěžuje spolupracovnice jako sedmileté dítě, chodí za nimi a vykřikuje jejich jména záměrně protivným skřehotavým hlasem. Povídání se zákaznicí omezuje, ačkoli je od přírody temperamentní a přátelský. Už tolik nevyjadřuje svoje názory, jako to dělal před několika lety, když jednou přes léto doplňoval zboží v K-Martu. Když se ho jeden zákazník zeptal, kde najde pracovní rukavice, prohlásil, že ta otázka mu připadá divná: „Na co potřebujete rukavice? Vždyť je léto.“ Vzpíralo se to jeho smyslu pro logiku; rukavice jsou na zimu, ne do tepla, a Zach se chtěl jen ujistit, že zákazník správně chápe řád věcí.

Zacha mají všichni rádi. Kolegyně pokladní mu říkají „můj kluk“ a „moje zlato“ a chovají se k němu ochranně. On je oslovuje křestními jmény, jako kdyby spolu všichni bojovali v zákopech první světové války. Ale chybí mu pohotovost nebo možná sebedůvěra, aby zvládl práci na pokladně nebo v oddělení lahůdek. Děsí se změn, protože rutina je jako GPSka, která ho řídí. Když jdeme na večeři, objednává si prakticky pokaždé totéž: lososa. Tu a tam se odváží na nezmapované

území cajunského kuřecího wrapu nebo krabího koláče, ale právě růžové maso lososa, dokonce i když je víc šedivé než růžové a odlupuje se ve vysušených kouscích, mu dává pocit jistoty. Často se uvelebí v křesle, které jsem mu kdysi dal k narozeninám, a dívá se na zprávy v deset na stanici Fox, ne snad proto, aby se dozvěděl nejnovější události, ale protože ho uklidňuje sledovat známé osobnosti, které se ve zprávách pravidelně objevují: starostu, policejního prezidenta nebo obviněného městského úředníka prohlašujícího, že je nevinný, ačkoli se peníze z úplatku našly v jeho kalhotách. Taky se rád učí jména moderátorů a televizních rosníček. Svět je přirozeně chaotický a nepředvídatelný, ale Zach jej vždycky zúží do spolehlivě rovné cesty.

Kvůli poškození mozku při porodu jsou dnes, kdy je mu čtyřiaadvacet let, jeho schopnosti chápání přibližně na úrovni osmi- nebo devítiletého dítěte, i když celkem hodně mluví. Umí číst, jenže většinu vět nerozumí. Má základní matematické dovednosti, ale pořád rád používá prsty. Do jisté míry chápe význam peněz. Protože s jeho matkou Debrou podporujeme jeho samostatnost, smí jezdit veřejnou dopravou, aby se dostal do centra Filadelfie, kde má druhou práci – stará se o doplňování kancelářských potřeb v jedné právnické firmě – a taky tam žije jeho bratr. Metro staví na křižovatce 8. ulice a Market Street. Za světla by měl zbytek cesty dojít pěšky – je to asi sedm bloků. Občas ovšem rád vklouzne do taxíku. Jízdné dělá deset dolarů. Řádně zaplatí to, co je na taxamtru, a pak nechá pětidolarové spropitné, takže je oblíbený i mezi filadelfskými taxikáři, kteří jinak řídí mlčky a jsou věčně špatně naložení.

Nedokáže sečíst sto a sto, ačkoli ví, že výsledek je „moc“, což není tak daleko od pravdy, když se nad tím člověk zamyslí. Chodí do kina, ale jednotlivé scény a děj k němu nepronikají; chytá se obrazů, které už někdy předtím viděl. Jednou jsem ho vzal na *Spartaku*, to mu bylo asi osm, a po scéně u římské vily, v níž krev tekla proudem a kde Kirk Douglas sám pobil dva miliony svalnatých vojáků plastovým nožikem, se ke mně otočil a řekl: „Hele tati! Bazén!“ Bazény vždycky miloval. Na začátku puberty byl členem plaveckého klubu, který soutěžil s kluby ostatními. Zach plaval padesát metrů volným stylem. Končil daleko za ostatními závodníky, ale to mu nevadilo. Vždycky závod dokončil,

každé tempo připomínalo překonávání zpěněného přílivu. Dodnes netuším, jak to dělal. Byl to opravdu nejmonumentálnější sportovní výkon, jakého jsem kdy byl svědkem.

Jeho IQ (měřené až příliš často) má hodnotu okolo 70, verbální dovednosti jsou pak v normálním rozsahu 90, ale jeho performační schopnosti jsou kolem 50. Svého syna hluboce miluju, ale nemám pocit, že ho znám, ani že ho kdy znát budu. Jeho mysl není jednoduchá. Je omezená do takové míry, že mě to nesmírně frustruje, ale v určitých chvílích je taky nevýslovně úžasná. Zasvětil jsem svůj život tomu, abych pochopil, jak funguje. Mohu vyvozovat kvalifikované odhady, z nichž některé, jak se domnívám, jsou přesné. Nejsem psycholog ani psychiatr, ale strávil jsem téměř čtvrt století snahou vybrat pro Zacha ty nejlepší školy a životní strategie, takže mnohem víc věřím ve správnost svých závěrů než závěrů odborníků. Některé z nich jsou totiž tak nahodilé, že klidně mohly vzniknout na čtrnácté jamce na ostrově Maui před slavností luau.

Je zvláštní mít tak moc rád někoho, kdo je pro vás i po všech těch letech stále velkou záhadou. *Zvláštní* je odporné slovo, které nic neznamená. Je to ta největší bolest mého života. Ať se snažím sebevíc se Zachem mluvit a chápat ho, přijít na to, jak nechat rostlinu vyklíčit, protože nějaké semínko tam je, zároveň taky utíkám. Utíkám kvůli pocitu viny. Utíkám, protože byl oloupen a protože cítím, že jsem byl oloupen i já. Utíkám, protože se stydím. Nejsem hrdý, že to cítím nebo říkám. Ale myslím na to, sice ne pořád, ale až příliš často, takže můj pocit hanby sílí. Tohle je *moje* dítě. Jak se na něj můžu takhle dívat?

Protože to dělám. Protože si myslím, že to děláme všichni, když se setkáme s jinakostí, realita není nikdy v souladu ani alespoň v příměří s očekáváním.

Jako jeho otec bych se měl občas zajít podívat, jak v obchodě s potravinami pracuje. Měl bych ho podporovat a povzbuzovat, protože je to můj syn. Šel jsem tam jednou. Zach byl v jedné z uliček, měl přestávku a nevěděl, že tam jsem. Viděl jsem, jak k němu přišel nějaký spolupracovník. Zdálo se, že jsou přátelé. Hned jsem se cítil líp. Kolega vzrušeně vyhrkl:

„Ahoj, Zachu!“

„Jé ahoj Briane!“

„Hele, Zachu, znáš tu ženskou, co má ty velký kozy? Chce tě, Zachu! Tak kdy po ní vyjedeš?“

„Jo.“

„Čeká na tebe, Zachu! Hlavně neváhej!“

„No jo Briane no jo!“

Brian věděl, že Zach je jiný. Poznal to podle toho, jak si Zach nahlas mluví sám pro sebe, jak přešlapuje a nadechuje se, jako by lupal po dechu. Poznal to podle náhlých záškubů, které občas postihnou jeho paže a trup. Poznal to z toho, jak Zach chodí, je trošku nahrbený a připomíná Chaplina, jedna noha vytočená doprava a druhá doleva. Poznal to z toho, jaké má Zach potíže s chápáním. A s potměšilou radostí ho trápil. Nakonec se Zachovi vysmál a odešel. Což ale nebylo to, co mě ranilo nejvíc. Nejbolestnější bylo, jak můj syn tu pozornost vítal. Toužil Briana potěšit. Toužil po přijetí, i když nezašel tak daleko, aby ženu s velkým poprsím vyhledal.

A ani to ještě nebyla ta nejsmutnější část. Měl jsem Briana popadnout pod krkem. Místo toho jsem utekl.

Pořád utíkám. Utíkám od okamžiku, kdy jsem jej ve Filadelfii toho dusného srpnového dne roku 1983 v nemocnici poprvé uviděl přes sklo operačního sálu. Lékaři a sestry ho obstoupili v těsném kroužku. V jejich rukou byl třesoucí se krvavý uzlíček, který se narodil o třináct a půl týdne dřív a vážil jen tři čtvrtě kila. Zvedali ho do výšky, s pažemi nataženými téměř jako by ho nabízeli jako oběť. Drželi ho tak jemně, jako kdyby se mohl rozsypat na tisíc kousků nebo prostě rozpadnout na prach. Kůži měl téměř průsvitnou. Jeho paže by se daly přelomit jako větvičky a prsty snadno ulomit jako hrot tužky. Nohy jako by měl z hedvábného papíru. Věděli, že jeho šance na přežití jsou velmi malé. Já navíc věděl, že pokud přežije, nebude se ani vzdáleně podobat synovi, jakého jsem si představoval. Což je jemnější způsob, jak vyjádřit, že se nebude ani vzdáleně podobat synovi, jakého jsem si přál. O medicíně jsem toho moc nevěděl, ale to bylo celkem jedno vzhledem k tomu, co bylo očividné: že totiž každé dítě narozené

o tolik předčasně, s akutními dýchacími potížemi, které vypadá tak, jak vypadal Zach, tedy jako nic nevážící pírkó, bude trpět dalekosáhlými trvalými následky.

Debra a já jsme v té době byli manželé. Ležela v nemocnici skoro dva měsíce. Chystal jsem se ji zrovna navštívit. Byla sobota. Měl jsem na sobě tričko s límečkem, šortky a mokašiny bez ponožek. Ještě jsem se stavil v obchodě s potravinami a koupil plechovku dietní koly a sáček chipsů. Neměl jsem tušení, že až dorazím, bude právě rodit. Při pohledu na Zacha, jehož tělíčko se v záplavě jasných operačních světel lesklo krví, jsem si chtěl jen vypít tu plechovku koly a sníst brambůrky. Měl jsem chuť jíst, protože jsem si připadal jako cizinec. Zdálo se mi, že jsem se tam ocitl náhodou, že jsem zabloudil do špatné místnosti a přes sklo sledoval neznámou ženu, jak rodí. Nic z toho nedávalo ani ten nejmenší smysl. Nic z toho se k otcovství nehodilo. Nechtělo se mi plakat. Jen jsem měl prostě chuť odejít. A to jsem viděl jen polovinu toho, co se už odehrálo.

Ještě jeden krvavý a třesoucí se uzlíček totiž vytáhli z dělohy dřív, než jsem dorazil. Bylo to Zachovo dvojče jménem Gerry. Vážil o osmdesát pět gramů víc. Narodil se o tři minuty dřív. Díky těmto třem minutám a odlišné poloze v děloze měl vyvinutější plíce než Zach. Nedokázal dýchat sám, ale jeho organismem proudil dostatek kyslíku, který hned ze začátku uchránil jeho mozek před poškozením. Zachovy plíce ale nebyly dostatečně vyvinuté na to, aby poskytly jeho mozku kyslík, který v těch kritických prvních okamžicích potřeboval.

Poškození mozku se rozprostřelo jako záplavovitý mlžný opar, některá místa byla navždy smazaná a jiná zase zvyrazněná a rozšířená. Zach je nakonec schopný chodit a mluvit. Je pozoruhodné, že od narození nemá žádný velký fyzický handicap. Hrozně rád komunikuje prostřednictvím jednoduchých útržkovitých vět, většinou otázek. Dokáže být bezděčně komický, protože o svých pocitech mluví vždycky pravdivě. Ale jeho IQ ho staví na hranici mentální retardace. Proč to nějak natírat na růžovo – můj syn je mentálně zaostalý.

Za tři minuty se dá uvařit vajíčko. Za tři minuty si donesete domů ranní vydání novin. Za tři minuty vyklidíte myčku. Za tři minuty si ohřejete zbytky jídla. Za tři minuty si po telefonu objednáte jídlo

z čínské restaurace. Za tři minuty ho zvládnete sníst. Za tři minuty se může rozhodnout o směru vašeho dalšího života.

Gerry dokázal po měsíci dýchat sám. Zach dál bojoval o život na novorozenecké jednotce intenzivní péče, maličký hrudníček se zvedal nahoru a dolů, nikdy ne klidně, tep zběsile hnaný touhou žít, tep zběsile hnaný touhou nezemřít, stále se zelenou kyslíkovou hadičkou páskou přelepenou přes rty, aby mu nevyklouzla z nosních dírek. Gerry opustil nemocnici po dvou a půl měsících baculatý a veselý. Zach v ní zůstal sedm a půl měsíce, nesčetněkrát ho intubovali, což disponuje jako všechny lékařské termíny vědeckým půvabem, který záměrně zastírá skutečný význam toho slova – prostrčení plastové trubice Zachovou průdušnicí do dýchacích cest, aby mohl dýchat. Jeho droboučké tělíčko se bez pláče svíjelo bolestí, která je stejná jako bolest dospělého, ne-li ještě horší. Gerryho další vývoj byl normální, seděl, stál, chodil. Zach zůstal připojený na kyslík ještě rok a půl poté, co se dostal domů, a vedle postýlky měl vždycky kyslíkovou bombu a spuštěný monitor pro případ, kdyby jeho dech nebo srdeční rytmus nebezpečně slábl.

Gerry chodil do prestižní soukromé kvakerské střední školy, která stojí ve stínu filadelfského Muzea umění, a pak na vysokou. Teď si dodělával magisterský titul na Pedagogické fakultě Pensylvánské univerzity. Zach navštěvoval soukromou speciální školu pro děti se závažnými poruchami učení a pak i speciální střední školu, kde se naučil pracovní dovednosti a základní hygienické návyky, například to, aby si pamatoval, že si má každý den čistit zuby a používat deodorant. Gerry si vysloužil všechno, co získal, díky své ryzí vůli žít, a Zach si nic z toho, navzdory své ryzí vůli žít, nevysloužil.

Když Zach dostal závěrečné středoškolské vysvědčení, uspořádali jsme pro něj s Debrou maturitní oslavu, jako jakýsi symbolický milník, přestože nesplnil žádné obvyklé požadavky. Byla to velká událost. Z různých částí země se sjela téměř stovka lidí, protože ho měli a vždycky budou mít opravdu rádi. Vstal jsem, abych v čele stolu pronesl přípitek. „Zach je dnešním dnem absolventem střední školy!“ zvolal jsem. Jásot přešel do bouřlivých ovací vestoje. Zach toho večera dostal desítky dáreků, které ležely nakupené na stole jako hranice.

Stal se středem vesmíru. Přemýšlel jsem, jestli ho ještě čekají nějaké podobné okamžiky, protože nezažije svou vlastní svatbu ani narození dítěte ani neoslaví zlaté výročí svatby. Věděl jsem, že Gerryho tohle všechno v budoucnosti potká. A věděl jsem také to, že Zachovou budoucností je balení potravin.

II

Když vcházím do obchodu Brooks Brothers na filadelfské Walnut Street, Zach už tam je. Je unavený z práce. Navíc ho zmohly komínky košil, police s vlněnými a flanelovými kalhotami v pase se sámký i bez sámků, s manžetami nebo bez nich, a pruhované i jednobarevné kravaty vyložené na kulatých stolech jako nějaké občerstvení. Sehne se, aby se jedné kravaty dotkl. Kravaty ho vždycky fascinovaly. Když byl malý, trval na tom, že je dědečkovi nebo strýčkovi vybere on, a přemítal, jestli spíš tu s maličkými velrybami nebo klasickou pruhovanou. Později si přál kravaty ke každým Vánocům. Dostával jich tolik, že jsou stále ještě takové, které jsme mu dali před mnoha lety a zatím se jich ani nedotkl. Když teď navazuje kontakt s někým novým, patří mezi jeho obligátní otázky také ta, zda dotyčný nosí do práce kravatu. Další čtyři základní dotazy, na které pokaždé dojde, jsou: „Kde bydlíš?“, „Kde pracuješ?“, „Jezdíš do práce autem?“, „Kdy máš narozeniny?“. A odpovědi na ně pak nikdy nezapomene. Během roku volá desítkám lidí, z nichž některé neviděl třeba dvacet let, aby jim popřál všechno nejlepší. Je narozeninovým králem a spousta lidí se dnes na něj kvůli tomu obrací, chtějí se ujistit, že některé narozeniny neproměškali, a zbytečně se tak nedostali do nechtěných potíží. Zach se nikdy nesplete, a tak se ostatní už ani nesnaží si ta data pamatovat.

Zdá se, že mě Zach rád vidí. Protože nezná význam různých projevů chování, skutečně mou přítomnost vítá. Já nejsem jako on. Měl jsem vždycky hrůzu z toho, že ze sebe udělám pitomce, jsem přehnaně nasmělý, občas sice společenský, ale často mě sužují úzkosti, deprese a stinné stránky mírné bipolární poruchy. Každé ráno musím vypít koktejl Klonopinu, Effexoru, Wellbutrinu a Lamictalu, na což dohlíží moje manželka Lisa, kterou představa a důsledky toho, že bych se ocitl bez léků, naplňují hrůzou.

„Jé ahoj tati!“
„Ahoj, Zachu. Jak bylo v práci?“
„Docela dobrý.“
„Dals do tašek hodně věcí?“
„Jo.“
„Mluvil s nějakými zákazníky?“
„Nikoho jsem tam neznal stejně byl pátek lidi co znám choděj až v sobotu asi kolem druhý protože to mi začíná směna anebo občas v neděli když jdou z kostela.“
„Nezapomeň, že tam máš pracovat. Nemůžeš se s nima bavit nějak moc dlouho.“
„Já vím.“
„Dávals pozor?“
„Jo.“
„Neotravovals nikoho?“
„Ne.“
„Nerozbils nějaký vajíčka?“
„Ach jo tati...“
„Nechceš utratit ty dárkový poukázky, cos dostal k narozeninám? Máš na nich pět set dolarů.“
„Chci.“
„A víš už, co bys chtěl?“
„Třeba kravatu.“
„Máš stovku kravat a většinu jsi na sobě ještě nikdy neměl.“
„Hm.“
„Myslím, že potřebuješ jiný věci.“
„A co?“
„Třeba sako.“
„Třeba sako.“
„Nebo možná nový kalhoty.“
„Nebo možná nový kalhoty.“

Vůně nových šatů v Brooks Brothers je jako aromaterapie. Vrací mě zpátky do 60. let, kdy jsme se jednou ročně s otcem vydávali na pouť do nejvýznamnější pobočky Brooks Brothers na rohu Madison Avenue

a 44. ulice v New Yorku, abych si tam pořídil oblečení do školy. Pořád vidím stůl s vysoko vyskládanými košilemi s límečky na knoflíčky a s flanelovými a béžovými vlněnými kalhotami, které jsme vybrali. Ještě teď si pamatuju, jak se otec zadívá na nákup a řekne: „Co přihodit ještě modrý blejzr?“ Když přihodíme modrý blejzr, přichází další návrh: „Co takhle nakouknout do pánskýho oddělení?“ Vydáme se tedy do pánského oddělení. „Mohu vám nějak pomoci?“ řekl vždycky prodavač. „Jen se podíváme,“ odpověděl vždycky otec. „Dejte mi vědět, kdybych vám mohl být s něčím nápomocen,“ dodal pak vždycky prodavač. „Jistě,“ přikývl vždycky otec. Stojany s oblečením prošel dvakrát. Pak zamířil k výtahům. „Měl by sis něco koupit, tati!“ řekl jsem mu vždycky. Vrátil se vždycky k nějakému saku na jednom ze stojanů. „Tak se mrknem, jak mi padne,“ usmál se vždycky. „Jistě,“ přisvědčil vždycky prodavač. Otec si vždycky koupil dvě. Pak si k nim vždycky vzal několik košil a kravat, několik párů ponožek a několik kusů spodního prádla.

„No, Buzzere, to jsme si užili moc pěkněj den,“ prohlásil vždycky, když jsme vyšli z obchodu a nacpali se do taxíku se všemi těmi taškami. Nikdy však neřekl jednu věc – totiž že jsme v té chvíli jediní dva lidé na celém světě. Ale to jsem stejně věděl.

Moc dobře si uvědomuju, co dělám se Zachem o mnoho let později v Brooks Brothers na Walnut Street: snažím se ho obléknout tak, aby se mi podobal, když jsem sem chodil jako chlapec s otcem. Snažím se ho přetvořit v někoho, kým není. Zach si zkouší klasické šedé flanelové kalhoty. Jsem nervózní. Hrozně si přeju, aby mu seděly. Jde do kabinky.

„Je všechno v pořádku?“

„Jo je.“

„Jak vypadají?“

„Moc dobře.“

Vyjde ven z kabinky. Kalhoty přes vystupující břicho nejdou dopnout. Nohavice se vzdouvají jako plachta kosatka v protivětru. Tiše proklínám krutost jeho metabolismu, kvůli které během několika let prostřední část jeho těla hodně nabyla na objemu, i když v dospívání byl hubený jako lunt. Prodavač ví, že se pokouším obléknout tohoto

muže-dítě v Brooks Brothers od hlavy až k patě. Vytuší, že pořebuju udržet při životě představu, že můj syn prostě musí mít šedé flanelové kalhoty, protože pracuje jako právník nebo investiční makléř.

Vloží se do toho a snaží se zmírnit mou frustraci. S familiérní důvěrností oslovuje Zacha „kamaráde“. Přejdeme ke stojanům s blejzry, saky po pěti stech dolarech se čtyřicetiprocentní slevou. Jedno Zachovi vybírám. V ramenou mu sedí, ale v žádném případě ho nedopne. Ale je to to nejlepší, co dokážeme vybrat. Frustrace se mění v rozčilení a z něj pak pramení moje protivné výtky.

„Moc jíš, Zachu.“

„Jo.“

„Kolikrát denně si dáš Kit Kat?“

„Někdy během přestávek v obchodě.“

„Už žádný tyčinky Kit Kat. Žádný sýr. Žádný smažený jídl. Máš čím dál větší břicho. Těžko pak na tebe najít nějaký padnoucí oblečení.“

„Promiň tati.“

„Kolikrát jsme ti říkali, že musíš jíst méně?“

„Mockrát.“

„Co ti řekl doktor Runfola?“

„Musím zhubnout.“

„Víš, proč musíš zhubnout?“

„Protože jinak je to asi pro člověka špatný?“

„A víš, proč je to pro tebe špatný?“

„Protože pak vypadáš velkej?“

„Moc jídla může mít vliv na tvoje srdce. Taký máš vysokej krevní tlak. Takže už žádný tyčinky Kit Kat. Rozumíš? Tohle je vážný.“

„Promiň tati.“

Nemyslím si, že by ve skutečnosti chápal zdravotní důsledky obezity a vysokého krevního tlaku. Bude se snažit zhubnout, protože jsem mu řekl, aby to udělal, a protože mu jeho matka řekla, aby to udělal, a protože mu jeho lékař řekl, aby to udělal. Ale nedocházejí mu základní zásady a pravidla udržování dobrého zdraví. To mě trápí, ale nemá to vlastně nic společného s tím, proč jsem podrážděný. Naděje nového šatníku od Brooks Brothers je jen iluze. To, co jsem zažil já jako syn se svým otcem, jako otec se svým synem nezažiju. Zach není investiční

makléř. To už bych dnes měl vědět. Ale nikdy to nepřijmu. Nemůžu.

Koupíme blejzr, který Zach doteď nosí. Ptá se prodavače, jestli nemají kapesníček, který by si mohl zastrčit do náprsní kapsičky, protože právě to *nosí můj strejda a třeba by bylo pěkný třeba vypadat jako strejda jo jo tati co myslíš nebylo by to prima třeba vypadat jako on?*

Prodavač najde kapesníček. Zastrčí ho do kapsičky tak, aby jeden cíp vykukoval. Zach se tváří královsky, vypadá jako vyměněný. Netušil jsem, že si všímá takových detailů. Nemyslí abstraktně, nezajímá se o estetické detaily, což je běžná slabina lidí, jako je Zach, kteří mají autistické rysy, i když jeho diagnóza není zdaleka tak jednoduchá. Přesto: vybavit si kapesníček ve strýcově náprsní kapsičce a chtít ho jako módní doplněk i pro sebe, to *byla* abstraktní a estetická představa. Překvapuje mě a dodává mi nezbytný elixír naděje.

Tehdy mě to poprvé napadlo.

III

Úspěšný nákup oslavíme návštěvou knihkupectví Barnes & Noble o několik bloků dál na Walnut Street. Zach rovnou zamíří do oddělení map. Vždycky tam chodí. Nikdy jsem neviděl, že by v knihkupectví šel jinam.

Bere si mapu Filadelfie, ale protože má asi tucet map Filadelfie a pamatuje si prakticky každou ulici ve městě, aniž by se o to cíleně snažil, pokládá ji a vybírá dál. Uvažuje o mapě jednoho z okolních okresů, možná okresu Montgomery nebo třeba Delaware či Bucks, ale z těchto oblastí má taky spoustu map a on má chuť cestovat. Nakonec se rozhodne pro mapu Kansas City, protože se nedávno s někým z Kansas City seznámil. Vezme mapu a rozloží ji. Jednou rukou ji drží vysoko, jako kdyby hledal ten správný úhel větru, aby mohl vzlétnout. Zaboří hlavu do spleti ulic, tříd, dálnic a bulvárů. Najde ulici, kterou hledá, adresu člověka z Kansas City, s kterým se někde setkal. Znovu se na ni podívá a dotkne se jí prstem volné ruky. Navždy si ji zapamatuje.

Sleduju ho z dálky, jako bych pozoroval nějaký nadpozemský úkaz. Zdá se, že sotva udržuje rovnováhu. Podobá se pelikánovi, jednu ruku vysoko vztyčenou, obličej ponořený do mapy tak, že se jí nosem téměř dotýká. Líbí se mi, že je mu jedno, jak vypadá, ta idiosynkratičnost.

A protože jsem rodič a všichni rodiče žijí skrze svoje děti, ať si to připouštějí, nebo ne, asi nejvíc se mi líbí, že můj syn, *můj syn*, umí něco, co dokáže tak málo lidí. Nikdo neumí číst v mapě tak jako Zach.

Okouním v sousedním oddělení s průvodci. Listuji Frommerovými průvodci Tureckem, Indií a Španělskem. Přejdu k jinému regálu a vezmu knihu nazvanou *1000 míst ve Spojených státech a Kanadě, která musíte vidět, než zemřete*. Na mnoha těch místech jsem byl. Navštívil jsem čtyřicet devět z padesáti států. Čtyřikrát jsem projel napříč celou zemí. Mám moc rád prázdné silnice, kde k vám myšlenky přicházejí s takovou jasností, jako kdybyste žili uvnitř nich, dotýkali se jich. Toužím po fastfoodu na odpočívadle pro kamiony i po dlouhém tenoučkém proužku „hovězího“ sušeného masa, které se člověku usadí v žaludku až po úporném zdráhání. Uzavřu mír se spálenou kávou a náhražkou smetany, které jsou tím oblíbenější, čím hlouběji do středu Ameriky se dostáváte. Objevují příjemnou záhadnost podivných motelů u sjezdů z dálnice, kde jsou polyesterové přehozy na postelích cítit sexem, žvýkačkami Juicy Fruit a lakem na vlasy.

Otec mi znovu poklepává na rameno. Když vychováváte svoje děti, nevyhnutelně se kolem vás kupí vzpomínky na vaše vlastní dětství. Uvážím-li tu nekonečnou hrůzu, která se odehrála na konci tátova života, překvapuje mě, že se stále objevuje. Ale je to tak, nabádá mě, abych nezapomněl na všechny ty výlety autem, které jsme spolu podnikali.

Když mi bylo deset, jeli jsme z New Yorku do Hanoveru a do Dartmouth College, kam můj otec chodil na vysokou. Ve vzpomínce, kterou si uchovávám, a nejspíš to není tak úplně pravda, i když já tomu věřím, nebylo od New Hampshire na silnici jediné další auto. Jen my dva, kteří se řítí nocí.

Dartmouthský fotbal byl v šedesátých letech na špici. Táta se stal zapáleným fanouškem a já šel v jeho stopách, abych tak dal najevo solidaritu. Jestli cedíš krev za klub Big Green, tati, tak já taky. Vždycky jsem brečel, když Dartmouth prohrál s Yale. Na stadionu Yale Bowl mi dal beze slova ruku kolem ramen na stvrzení toho, že jakákoli bolest je opodstatněná, když člověk něco miluje. Podpořil mě, přestože věděl, že má před sebou extrémně precitlivělé dítě, které se příliš bojí

světa. Bylo to jako každého 4. července při ohňostroji na Jetties Beach v Nantucketu, kde jsme měli dům. Moc se mi líbila ta podívaná, ale děsil mě hluk. Otec to trápilo, a tak vymyslel řešení. Přinesl dva obrovské polštáře, které mi držel u uší, abych nevyváděl. Vypadal jsem směšně, ale jemu to bylo jedno. Takže to bylo jedno i mně.

Po půlnoci jsme se přiblížili k Hanoveru. „Hele, Buzzere,“ ozval se a ukázal na tachometr. Ručička ukazovala sto šedesát. Jistě to byla ta nejúžasnější věc, kterou kterýkoli otec kdekoli vůbec kdy udělal. Dokonce i když riskoval, že nad vozidlem ztratí kontrolu a oba nás v momentě zabije. „Neříkej to mámě,“ prohlásil. Můj otec mi svěřil tajemství! Byli jsme důvěrní přátelé.

Jednou v létě jsme jeli do Saratoga Springs na dostihy. Výlet se plánoval narychlo, tak otec našel nějaký motel na předměstí. A to, že byl na předměstí, svědčilo o jeho kvalitě – pomalu chátral. Ovšem postel v tátově pokoji měla masážní přístroj nazvaný Magické prstíky, který poskytoval okamžité rozptýlení. Jakmile jste vhodili čtvrtáky do kovové krabice vedle postele, hned jste ucítili valivou bolest drtící vaše záda a přemýšleli jste, kdo byl tak chytrý, že vynalezl něco natolik zbytečného, co někdo až doteď používá.

Vydali jsme se na historickou závodní dráhu, ale jediné vstupenky, které jsme sehnali, byly na hlavní tribunu. Odděleným sektorem pluli s malátnou povýšeností nádherní obyvatelé Saratogy v hedvábí, kravatových šálách a kloboucích se širokým okrajem. Tu a tam jsem je zahlédl. Záviděl jsem jim. Chtěl jsem mít na sobě kravatovou šálu. Chtěl jsem povýšeně plout. Otec to vycítil. „Je to banda posranejch nadutejch pitomců,“ prohlásil. Bylo to ještě víc vzrušující než se řídit stošedesátikilometrovou rychlostí; poprvé přede mnou použil sprostá slova.

Miliony dalších následovaly.

V knihkupectví Barnes & Noble dál listuju průvodcem. Myslel jsem, že naši zemi znám, a to dost dobře, ale pořád toho zbývá tolik k vidění. Zach vrací mapu Kansas City a popadne jinou. Dost. Jsem netrpklivý. V knihkupectví je to jeho rutinní postup, už jsme jej opakovali stokrát a znova a znova a znova a mě to ubíjí.

„Zachu, už jsi hotový?“

„Jo.“

„Našel jsi mapu, kterou bys chtěl?“

„Jo.“

„Která to je?“

„Nová mapa Filadelfie.“

„Máš už desítky map Filadelfie. Proč potřebuješ další?“

„Nevím prostě tak.“

Chystáme se ven. Zastavíme se. Jsme jako ve filmu *Na hromnice o den více*, až na to, že u nás se nikdy nic nemění. Až teď.

„Hele, Zachu. V létě pojedeme ty a já na výlet přes celou zem!“

Zach pátrá v paměti.

„Strejda Bobo jel jednou do Texasu srazil jelena.“

„Já budu opatrnější než strejda Bobo.“

„Myslím že jeho auto bylo na odpis.“

„Zachu, tak co ten výlet?“

„Pojede Gerry?“

„Ne, jen my dva.“

„Hm.“

„Nevypadáš moc nadšeně.“

„Ne ne ne jsem moc nadšeněj jak se tam dostanem?“

„Pronajmeme si auto a pojedeme.“

„Kam?“

„Do Kalifornie.“

„Hele tati já mám nápad myslím že se ti bude vážně líbit jo jo jo myslím že se ti fakt bude líbit.“

„A jaký?“

„Třeba bysme mohli letět.“

IV

Ptám se Debry, co si o té cestě myslí. Její optimismus byl vždycky přímo úměrný mému pesimismu, takže naše manželství vydrželo předvídatelnou dobu asi čtyř let. Nebo možná tří. O výletě moc nemluví. Právem se bojí o Zacha, který by v autě musel bez hnutí odsedět dlouhé úseky cesty, ačkoli se velmi snaží své tělo ovládat. Poukazuje

taky na to, že Zacha nezajímá ani turistika ani procházky ani příroda ani památky. Ona a její manžel Paul, jejich dvě děti a Zach s Gerrym se před několika lety v létě vydali do Yellowstonekého národního parku. Nejen že Zach kladl odpor, byl z toho výletu přímo naštvaný. Když během noční procházky přeletělo nad stromy obrovské závrať vyvolávající hejno netopýrů, tak si přes obdivná „och“ a „ach“ stěžoval: „Vždyť ještě není Halloween.“ V Zachově mysli má všechno své vlastní místo a on má odpor k jakékoli odchylce od svého přesně stanoveného řádu. Netopýři jsou na Halloween. Rukavice jsou na zimu. Proč je pro lidi tak těžké, aby to pochopili?

Gerryho odpověď na můj nápad je typicky stručná a přímá.

„Dva týdny v autě se Zachem – to je hodně dlouhá doba.“

Zachova matka se obává, že to pro něj bude až nesnesitelně nepříjemné. Zachova bratra zajímá, o čem si spolu budeme povídat. Já se bojím, že Zacha vystavím něčemu, co vydrží jen kvůli mně. Zach chce letět.

Celý výlet se stává ještě pochybnějším proto, že musíme vynechat tak typická lákadla, jako jsou Badlands, Mount Rushmore, nákupní centrum Wall Drug, Bryce Canyon, Yosemite a Pacific Coast Highway, protože já tohle všechno už viděl a Zach o tom nikdy neslyšel a neměl by zájem to vidět, i kdyby o tom slyšel.

Pokud vůbec vyrazíme, musím vymyslet takovou cestu, se kterou se Zach ztotožní, což vůbec není snadné. Začíná se zdát, že je to impulsivní a neuskutečnitelná idea vzešlá jednoho chladného dne z bezmyšlenkovitého záblesku. Snad je to dobře míněný nápad, spíš je ale sobecký. Otec se bude snažit přenést svůj otisk na syna a uchystat oběma zážitek, který bude památný jen tím, že se pak oba budou celý život neúspěšně snažit na něj zapomenout.

Nevystavím Zacha něčemu, co by jen tiše nenáviděl. Ale pořád o tom výletě přemyslím. Jestli existuje nějaký způsob, jak jej uspořádat. Ne proto, abychom ocenili impozantní turistická lákadla, ale abychom oživilí Zachovu minulost a vrátili se tak zpět do přítomnosti, protože tak funguje jeho mysl. Stále myslím na ten okamžik v přízemí Brooks Brothers, když v povánoční prázdnotě požádal prodavače o kapesníček, aby mohl vypadat jako jeho nešťastně pojmenovaný strýc Winkie. Napořád ho uvidím pečlivě složený v náprsní kapsičce, jak připomíná kostelní vížku.

V tom okamžiku měl Zach v sobě jiskru. Snad to byla jiskra, která stoupá jako špatná rachejtle, jen aby se snesla tence zpět dolů na zem se slábnoucím svistem. Anebo jsem možná na svého syna mával bílou vlajkou už dávno a vzdal jsem to, protože bylo snazší to vzdát.

Zach a já pojedeme napříč Amerikou.